

Analyzing and examining Persian tweets in X social network with emphasis on family discourse Family discussion on X social network

Zahra Sheikh^{*}, Bagher Saroukhani^{}**

Khadijeh Zolghadr^{*}**

Abstract

The family can be considered as a small scale of the future society and having knowledge about the changes in the family is essential for the policy makers so that they can provide the necessary plans and programs according to the situation of the society and know the requirements and not neglect the truth of the society and its changes. Cultural components deal with the attitudes and values and mental priorities of people in the matter of family. In this research, the aim was to extract attitudes and analyze and investigate the cultural component of "family". The research method was qualitative content analysis of inductive type and statistical population, Persian tweets of X social network users, sampling method of all tweets related to marriage. The results of the research show that people's attitude towards the family is still associated with holiness. Consistency in intimacy between members and individual independence is also very noteworthy. The theory of "Bernards' family citizen" and "Saroukhani's personalization" were used to explain, because in today's family, individualism and the fulfillment of individual desires in

* Ph.D. Candidate of Cultural Sociology, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, Sheikh.zahra84@gmail.com

** Professor in the Social Sciences Department Department, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author), b.saroukhani@yahoo.com

*** Assistant Professor in the Social Sciences Department, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, kzolghadr@srbiau.ac.ir

Date received: 14/07/2024, Date of acceptance: 28/12/2024

marital and family relationships are very important, and the existence of intimacy is what creates commitment, not the coercion of laws.

Keywords: Family, family citizen, intimacy, qualitative content analysis, X social network.

Introduction

Bernardes writes in his book "An Introduction to Family Studies": "Family life is more important than what textbooks in social sciences, political media, and religions say. To be more precise, I want to say that family life is the key to understanding human society. Furthermore, family life is the key to the progress of society and the creation of a dignified, just, secure, and safe world." (Bernardes, 384: 55) In the family, like many other social entities, two fundamental elements influence decision-making and actions of individuals: tangible factors and mental factors. Among the mental factors, culture is a very important component. Culture encompasses a wide range of arts, literature, history, religion, living environment, personal experiences, customs, and traditions that individuals define their lifestyles, beliefs, choices, preferences, and priorities based on .The examination of the cultural component of the family means studying the attitudes, perspectives, values, priorities, and mental concerns of individuals regarding the family. This study aims to extract a clear picture of the cultural perspective on the family among Persian-speaking users of social network X .Problem Statement

Considering that virtual communications are becoming more widespread and dominant day by day and can have fundamental influences on individuals' values, it is necessary to conduct this research to understand what information about the family is being transmitted and disseminated through virtual media and what old or new behavioral patterns are being reconstructed and expanded.

Based on the above introduction, it can be stated as the problem: What are the topics of discussion about the family among Persian-speaking users of social network X? What aspects of the family can be observed in the content of tweets? What are the main themes in discussions about the family? Which type of discourse does the "family discourse" on social network X mostly resemble?

Materials & Methods

The objective of this research is to identify the main topics of discussion about the family from Persian tweets and extract the main components of the cultural aspect of

the family. The data will be analyzed using relevant sociological theories to provide a comprehensive sociological analysis of the dominant discourse about the family.

Research Questions

1. What are the topics of discussion about the family among Persian-speaking users of social network X?
2. What aspects of the family can be observed in the content of tweets?
3. What are the main themes in discussions about the family?
4. Which type of discourse does the "family discourse" on social network X mostly resemble?

Theoretical Framework

For the theoretical framework of this research, Bernardes' theory of "family citizenship" and Saroukhani's theory of "personalization" have been chosen. As described above, family citizenship refers to the need for a form of citizenship that integrates all aspects of civil, political, and social (citizenship) and gives utmost importance to the family in all decision-making processes. In this perspective, no one has a secondary role, and everyone has rights and responsibilities within the framework of the family, and individual and separate ways of life are not accepted.

Saroukhani's theory of "personalization" believes that in modern times, marriage, family, and human relationships are not fixed but rather variable. Individuals choose their unique paths based on their circumstances, interests, and situations.

Discussion & Result

Regardless of the forms and variations of families in today's world, there is still a common agreement that the family is the most important emotional refuge for individuals and it has psychological benefits and meaning of life. The results of the analysis and examination of tweets show that the Iranian society, in terms of attitudes and perspectives towards the family, may be moving slower but still in line with global changes.

Although the collective interests of the family often prioritize individual interests, attention to rights, independence, and personal boundaries is strongly visible in the demands of users of social network X.

Conclusion

Based on the theoretical framework of the research, in the theory of family citizenship, the rights and privileges of individuals are recognized, and in the theory of personalization, it is explained that a general model cannot function for all aspects of life for individuals in society.

Another notable aspect in the results of this research is the emphasis on intimacy in family relationships. The importance of intimacy in today's world is such that it takes the place of moral and legal commitment for the survival of communal life and the preservation of the family.

Intimacy is linked to the indicator of communication skills. The higher the communication skills, problem-solving abilities, and participation in family life, the stronger the intimacy between members will be. The results of this research also reveal the importance of life skills among Persian Twitter users. The significance of "life skills" in individual and social life and its important impact on the family and its preservation is a noteworthy and contemplative point that can be the basis for significant cultural investments.

Bibliography

- Afshani, Alireza; Irani Zadeh, Jalal; Zarei Mahmoud Abadi, Hassan; Vaziri, Saeed (2019) Discovering the Model of Strengthening Family Based on Lazarus's Theory in Couples of Yazd City (A Qualitative Study), *Two-Monthly Journal of Health Dawn*, No. 5, Volume 18. [In Persian]
- Ahmad, Kamil (2020) *A House with an Open Door: A Comprehensive Study on White Marriage in Iran*, London: Mehr Publication. [In Persian]
- Allendorf, Keera. Linda Young-DeMarco, Arland Thornton (2023) Developmental Idealism and a Half-Century of Family Attitude Trends in the United States *Sociology of Development* (2023) 9 (1): 1–32. <https://doi.org/10.1525/sod.2022.0003>.
- Angela Anarfi Gyasi-Gyamerah, Christabel Quansahp, [...] (2023) Is cohabitation a prerequisite for marriage?: Exploring Ghanaian emerging adults' attitudes and intentions *Volume 40, Issue 12* ,<https://doi.org/10.1177/02654075231202>
- Bauman, Zygmunt (2005) *Liquid Love: On the Fragility of Human Bonds*; Translated by Erfan Sabati, Tehran: Qoqunus Publishing Group. [In Persian]
- Beck, Ulrich; Beck-Gernsheim, Elisabeth (2019) *The Chaos of Love: An Examination of the Nature of Love in Modern Society*, Translated by Nabil Azadi; Tehran: Parseh Translation and Publishing Company. [In Persian]

235 Abstract

- Bernardes, John (2005) *An Introduction to Family Studies*; Translated by Hossein Ghazian, Tehran: Ney Publishing. [In Persian]
- Cheolwoo Park and Victor W. HarrisView all authors and affiliations. (2023) The Impact of Attachment Styles on Attitudes Toward Marriage: The Mediating Role of Emotional Intimacy. Volume 31, Issue 2<https://doi.org/10.1177/10664807221124271>
- de Botton, Alain (2021) *The Course of Love*, Translated by Zahra Bakhtari, Tehran: Chatrang Publishing. [In Persian]
- DeFrain,j. (2018)The state of the American family: The paradox of how families and family values are changing while staying the same, December 2018RUDN Journal of Sociology 18 (1):73-87. DOI:10.22363/2313-2272-2018-18-1-73-87, LicenseCC BY 4.0.
- Engels, Friedrich (2018) *The Origin of Family, Private Property and the State*, Translated by Khosrow Parsa, Tehran: Talaye Porsu. [In Persian]
- Ezzati, Shahla (2003) *Sociology of Family with Emphasis on Role, Structure, and Function of Family in Contemporary Era*. Tehran: Roshangaran and Women's Studies. [In Persian]
- Fakouri Ashkiki, Mina; Jan Bozorgi, Masoud; Khoramian, Fatemeh (2023) "Predicting Marital Satisfaction Based on Attitude Coordination, 'Familiarity with Spouse's Attitudes' and 'Value Coordination among Couples'" *Quarterly Journal of Family Research*, Volume 19, Issue 1, pp. 189-1. [In Persian]
- Ghaiserian, Ishaq; Zahidi Mazandarani, Mohammad Javad; Mehrayin, Mostafa; Maleki, Amir (2019) *The Social Reflection of Love in Daily Life Language (The Narrative of Love from the Perspective of Kurdish Couples)*, *Quarterly Journal of Cultural Society Research*; Year 10, Issue Two, pp. 106-79. [In Persian]
- Grigoryeva, N. R. Khakimova (2021)Specific Features of the Generation Z Family Values System, January 2021, *Bulletin of Kemerovo State University* 22 (4):982-991, DOI:10.21603/2078-8975-2020-22-4-982-991.
- Hashemi Golmeh, Majid et al. (2018) *Providing a Model for Successful Marriage*; *Quarterly Journal of Iranian Counseling Research*; Issue 76, Winter; pp. 141-171. [In Persian]
- Huenineng, Johannes; Kunitska; Dirk (2019) *An Introduction to Sociology of Family*; Translated by Mohammad Mazloom Khorasani; Mashhad: Avaye Hikmat: Taraneh Publications. [In Persian]
- Iman, Mohammad Taghi and Mahmoud Reza Noshadi (2011) *Qualitative Content Analysis*, Research Year Three, Fall and Winter, pp. 15-44. [In Persian]
- Jafarzadeh Pour, Forouzandeh (2021) "The Structure of Power and Its Relationship with Family Instability (A National Study in Iranian Society)" *Scientific Journal "Research on Deviations and Social Issues"*, Issue Two, Winter 2021, pp. 109-139. [In Persian]
- Kianpour, Saeed; Farhang, Amir Ali; Hajiyan, Mohsen (2023) *Factors Related to Young People's Inclination towards Celibacy (Case Study: Hamadan Province)*; *Scientific-Research Quarterly Journal of Research on Deviations and Social Issues*, Issue Seven, Spring 2023: pp. 135-168. [In Persian]

- Mahmoudi, Yaseri; Mohaddesi Gilavayi, Hassan (2017) A Sociological Study of the Body Industry: (Qualitative Study on Reasons and Consequences of Cosmetic Surgeries among Women Residing in Tehran in 2016); *Journal of Women in Development and Politics*; Issue 58, pp. 523-547. [In Persian]
- Mohammadi, Seyed Biouk (2012) Identifying Indicators of Power in Families Using Qualitative Research Methodology; *Journal of Cultural Society Research*; pp. 139-158. [In Persian]
- National Family Survey (2020) Jihad University, Alborz Province Unit. [In Persian]
- Rahimi, Maria; Rezaei, Mohammad (2017) A Study on the Evolution of Intimacy and Personal Relationships in Iranian Families; *Journal of Women and Family Studies*, Spring and Summer 2017, Volume Five, Issue 1 (pp. 53 to 77). [In Persian]
- Sam Deliri, Kazem (2024) Cultural Consequences of Modernization in Iran (Case Study: Tehran), *Quarterly Journal of Cultural Society Research*, Issue 15, Number 1. [In Persian]
- Saroukani, Bagher (2019) *An Introduction to Sociology of Family*, Tehran: Soroush Publishing. [In Persian]
- Tajbakhsh, Gholamreza (2021) Investigating Cultural Factors Affecting Divorce Using Q Methodology, *Quarterly Journal of Cultural Society Research*, Year 12, Issue 4, pp. 23-1. [In Persian]
- Vaez Zadeh, Sajedeh; Balali, Ismail; Afshar Kohan, Javad (2019) Foresight of Social Changes in Family: Presenting a Combined Theoretical Model, *Journal of Social Studies and Research in Iran*; Year: 2019, Volume: 9, Issue: 4, Pages: 793-818. [In Persian]
- Wojciechowska, M. (2020). Family as a Source of Forming Axiological System of Youth. Coherence Between Value Systems of Parents and Children. *Journal of Vasył Stefanyk Precarpathian National University*, 7(1), 144–155. <https://doi.org/10.15330/jpnu.7.1.144-155>
- Yamini Bidar, Mohammad; Bagheri Benjar; Abdolreza (2019) Analyzing Body Representation with Emphasis on Body Management among Iranian Instagram Users; *Quarterly Journal of News Sciences*; Volume 8, Issue 4; pp. 122-91. [In Persian]
- Zaitseva, Irina Aleksandrovna, Olga Anatolyevna Lavrishcheva, Elena Alexandrovna Ocheretko (2021) Transformation of marriage and family values in modern russian society, August 2021, DOI:10.24115/S2446-62202021731294p.258-271, License, CC BY-NC-SA 4.0.

تحلیل و بررسی توئیت‌های فارسی در شبکه اجتماعی ایکس با تاکید بر گفتمان خانواده

زهرا شیخ*

باقر ساروخانی**، خدیجه ذوالقدر***

چکیده

زندگی خانوادگی، از هر آنچه در متون درسی علوم اجتماعی، رسانه‌های سیاسی و ادیان و مذاهب می‌گویند مهمتر است؛ لذا داشتن شناخت درباره تغییرات خانواده، برای سیاستگذاران از ضروریات است تا بتوانند متناسب با اوضاع جامعه، طرح و برنامه‌های لازم را فراهم و اقتضائات را بشناسند و دچار غفلت از حقیقت جامعه و تغییرات آن نشوند. مولفه‌های فرهنگی به نگرش‌ها و ارزش‌ها و اولویت‌های ذهنی افراد در موضوع خانواده می‌پردازد. در این پژوهش، هدف، استخراج نگرش‌ها و تحلیل و بررسی مولفه فرهنگی «خانواده» بوده است. روش تحقیق، تحلیل محتوای کیفی از نوع استقرایی و جامعه آماری، توئیت‌های فارسی کاربران شبکه اجتماعی X، و شیوه نمونه‌گیری تمام‌شماری توئیت‌های مرتبط با خانواده در نیمه دوم سال ۱۴۰۰ بوده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد نگرش افراد به خانواده همچنان با قداست همراه است. مداومت در صمیمیت بین اعضا و استقلال فردی نیز بسیار حائز توجه است. برای تبیین از نظریه «شهروند خانوادگی برناردز» و «شخصی شدن ساروخانی» استفاده شد زیرا که در خانواده امروز

* دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران،
Sheikh.zahra84@gmail.com

** استاد جامعه‌شناسی گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
(نویسنده مسئول)، b.saroukhani@yahoo.com

*** استادیار گروه مطالعات زنان، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران،
kzolghadr@srbiau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۲۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۸

فردگرایی و برآورده شدن خواست‌های فردی در روابط زوجی و خانوادگی اهمیت زیادی دارد و وجود صمیمیت است که تعهد را می‌سازد نه اجبار هنجار یا قانون.

کلیدواژه‌ها: خانواده، شهروندخانوادگی، صمیمیت، تحلیل محتوای کیفی، شبکه اجتماعی X.

۱. مقدمه

«خانواده» در هر شکل و اسم و ویژگی، اولین بستر اجتماعی است که انسان در آن پا می‌گذارد. از وقتی علوم انسانی موضوع مطالعه شد و بسترهای رشد و تعالی فرد و جامعه مورد توجه قرار گرفت؛ مفهوم خانواده و کارکردهایش بر مطالعات و پژوهش‌ها و تفکرها رخ تاباند. در طول تاریخ، خانواده نیز همچون سایر پدیده‌ها متناسب با شرایط و وقایع زمانه تحولاتی را از سر گذرانده و امروز نیز همچنان در حال تغییرات است. یوهانس هویی‌نینگ و دیرک کونیتسکا معتقدند: «خانواده به عنوان عنصر کامل و ادغام شده، ساختار اجتماعی را تشکیل می‌دهد و زندگی اعضای جامعه را در جهات گوناگون نظم می‌بخشد و متاثر می‌سازد. بدین دلیل است که خانواده برای جامعه‌شناسی عنوان محوری دارد.» (هویی‌نینگ، کونیتسکا؛ ۱۳۹۸: ۱۴) تغییرات اخیر حوزه خانواده را برخی نتیجه جبری انقلاب صنعتی، جهان سرمایه‌داری و فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی می‌دانند، عده‌ای تغییرات را در مسیر افزایش فردگرایی و لذت‌گرایی انسان ارزیابی کرده و آن را مثبت می‌شمرند؛ برخی هم نگران خانواده‌اند و شرایط حاضر را بر علیه خانواده و موجودیتش می‌دانند و در جستجوی راهی برای نجات خانواده هستند. برناردز در کتاب «درآمدی به مطالعات خانواده» می‌نویسد:

«زندگی خانوادگی» از هر آنچه متون درسی علوم اجتماعی و رسانه‌های سیاسی و ادیان و مذاهب می‌گویند مهمتر است. به بیان دقیق‌تر می‌خواهم بگویم که زندگی خانوادگی کلید فهم جامعه انسانی است. علاوه بر این در کل، زندگی خانوادگی کلید پیشرفت جامعه و ایجاد جهانی شایسته و عادلانه و ضامن آینده‌ای مطمئن‌تر و ایمن‌تر است. (برناردز؛ ۱۳۸۴: ۵۵)

در خانواده، همچون بسیاری از مقولات اجتماعی دیگر، دو عنصر اساسی در نوع تصمیم‌گیری و کنش افراد تاثیرگذارند. عوامل عینی و عوامل ذهنی. در دسته عوامل ذهنی؛ فرهنگ مولفه‌ای بسیار مهم است. فرهنگ گستره‌ای به وسعت هنر، ادبیات، تاریخ، مذهب، محیط زندگی، تجربه‌های شخصی و آداب و سنن و ... است که افراد براساس آن؛ سبک

تحلیل و بررسی توثیتهای فارسی در شبکه... (زهره شیخ و دیگران) ۲۳۹

زندگی، اعتقادات، انتخابها، گزینش و اولویتهایشان را تعریف می‌کنند. عوامل فرهنگی به‌عنوان نظام پیچیده و در هم تنیده‌ای از دوران پیشاازدواج تا هنگامه انتخاب و تشکیل خانواده و پس‌ازدواج و هنگام فرزندآوری در روند تعالی، پایداری و موفقیت زندگی مشترک زوجین و یا برعکس، تزلزل و نابودی آن نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا می‌کنند. (تاج بخش؛ ۱۴۰۰: ۲۰)

می‌توانیم ادعا کنیم عشق یا هرپدیده دیگر اجتماعی در نسبت با ذهن و زبان مردم نه یک نظام، بلکه یک تجربه، به‌ویژه تجربه‌ای روایی، است که دائماً آفریده و اصلاح می‌شود و جامعه از طریق خلق دائمی این تجربه آرام‌آرام ابعادی آیینی و نهادی نیز برای این تجربه می‌آفریند. (قیصریان، ۱۳۹۸: ۸۳)

بنا به پژوهش محمدی و محدثی گیلوایی در جامعه ایران ارزش‌ها و هنجارها در حال تغییرند. ملاک ارزشمندی انسان، به ظاهر و زیبایی‌های ظاهری تغییر یافته است و فرهنگ ظاهرگرایی در حال گسترش است. (محمودی و محدثی؛ ۱۳۹۶: ۵۴۲)

بررسی مولفه فرهنگی خانواده، یعنی قرار است نگرش، بینش، ارزش‌ها، اولویت‌ها و دغدغه‌های ذهنی افراد نسبت به خانواده مطالعه شود. تا در پایان بتوان تصویری روشن از نوع و زاویه نگاه فرهنگی به خانواده در میان کاربران فارسی زبان شبکه اجتماعی X استخراج کرد.

۱.۱ بیان مسئله

امروزه شبکه‌های اجتماعی که بر بستر تارگستر جهانی (اینترنت) ساخته شده‌اند؛ بخش بزرگی از تعاملات و مراودات انسان‌ها را با اجتماعشان ساخته‌اند. فضای مجازی به یک ضرورت و چه بسا در بسیاری مواقع، به تنها راه ارتباط تبدیل شده‌است. شبکه‌های ارتباطی متفاوتی در فضای مجازی وجود دارد؛ از جمله شبکه‌های ارتباطی فیس‌بوک، تلگرام، اینستاگرام، X (تویتر سابق) و....

تویتر (۲۰۰۶) که در سال ۲۰۲۳ به X تغییر نام داد؛ یکی از پلت‌فرم‌های شبکه‌های اجتماعی است که برای تبادل و انتشار اطلاعات در میان افراد استفاده می‌شود و استقبال جهانی خوبی از آن شده‌است. به طوریکه بستری را برای بیان نظرات سیاستمداران تراز اول کشورها فراهم کرده‌است. کاربران می‌توانند پیام‌های خود را در محدوده ۱۴۰ کاراکتر، با دیگران به اشتراک گذارند.

کاربران ایرانی نیز از این فضا برای گفتگو و تبادل ایده و نظر استفاده می‌کنند. دلیل انتخاب پلتفرم X برای این پژوهش موارد زیر بوده است: ۱- متن محور بودن: معمولاً افرادی که اهل حرف زدن، نوشتن و خواندن هستند در این فضا فعالیت می‌کنند. افراد در جملاتی کوتاه، نظرات، حرف‌ها، نقدها، پیشنهادات و... را ارائه می‌دهند؛ ۲- شایع بودن آن: به‌رغم فیلتر بودن X در ایران، اما این شبکه اجتماعی بسیار مورد استفاده مردم قرار گرفته است. از سیاستمداران تا فعالان فرهنگی و علمی و مردم عادی، اعم از زن و مرد، خانه‌دار، جوان، میانسال، شاغل و... ۳- ویژگی گمنامی برخی افراد: این فضا همچون دیگر فضاهای مجازی قابلیت گمنام بودن را دارد و باعث می‌شود افراد آزادانه آنچه در خانه‌ها می‌گذرد را توئیت می‌کنند.

خانه و خانواده در تاریخ ایران، اندرونی حساب می‌شده که دسترسی به اطلاعات دقیق و صحیح پیرامون آن، بسیار سخت و چنانچه با ارزش‌های حاکمیت موافق نباشد، چه بسا غیرممکن است. اما در فضای گمنامی توئیت، افراد از زندگی خصوصی خود حرف می‌زنند و می‌توان جلوه‌های پنهان خانواده ایرانی کنونی را در این فضا یافت و به تصویری واقعی‌تر از مصاحبه‌های رسمی و آنچه در بطن جامعه می‌گذرد دست یافت. البته در این ویژگی خطر فیک بودن هم وجود دارد که سعی می‌شود با جامعه آماری گسترده این خطر را کاهش داد. شایان ذکر است اتفاقاً افراد شناخته شده مخاطبان بیشتری دارند و واکنش‌ها نسبت به توئیت آنها بیشتر است اما مطلبی که باید در مورد هویت ناشناس گفته شود این است که معمولاً، به مرور زمان فیک بودن از دل گفته‌ها و نوشته‌های فرد براساس تناقضات آشکار می‌شود. اهمیت دیگر بررسی فضای مجازی، در قدرت تسری آن است؛ مراوده طولانی مدت و مواجهه با اندیشه‌های صاحب صفحه به مرور ذهن مخاطب را آماده پذیرش آن نوع تفکر و سبک زندگی می‌کند. اوث راجرز معتقد است ارتباطات، عامل دگرگونی اجتماعی هستند. زیرا رسانه‌ها می‌توانند به سرعت بر طیف وسیعی از جامعه اثرگذار باشند، رسانه‌ها می‌توانند عوامل زمانی و مکانی را برطرف کنند و امواج خود را به راحتی به همه نقاط دنیا بفرستند. (افشانی، جواهرچیان و حقیقتیان؛ ۱۳۹۸: ۱۲۰) لذا توجه این پژوهش به سمت محتوای تولیدشده در فضای X و اثرگذاری آن بر ذهن مخاطب معطوف شد. همانطور که جرج گربنر در «نظریه کاشت» عنوان می‌کند مداومت در مواجهه با یک مقوله، منجر به پذیرش و قبول آن می‌شود. رویکرد کاشت، به رسانه‌های جمعی به‌عنوان عامل اجتماعی شدن می‌نگرد. اهمیت رسانه در خلق راه‌های مشترک انتخاب و

نگریستن به رویدادهاست. او این روش را کاشت انگاره‌های غالب می‌خواند. در واقع رسانه گرایش به این دارد که روایت‌هایی یکسان و نسبتاً مورد وفاق از واقعیت اجتماعی ارائه دهد و مخاطبان خود را نیز سازگار (فرهنگ‌پذیر) با آن کند. (یمینی بیدار و باقری بنجار؛ ۱۳۹۸: ۱۰۵)

امروزه تعداد زیادی از مردم با اطلاعاتی که از رسانه‌ها می‌گیرند، عقایدشان را شکل می‌دهند و رفتارهایشان را بر اساس آن بنا می‌کنند. ظهور مدرنیته و در پی آن رشد فردیت، نگرش افراد نسبت به خانواده را تغییر داد. خانواده در شکل خانواده هسته‌ای (زن و شوهر و فرزندان) که با کنترل، تعهد و مسئولیت همراه بود، دیگر محدودکننده فرد به شمار می‌آمد؛ لذا انسان مدرن تلاش کرد راهی برای حفظ فردیت خویش باز کند که نتیجه آن ظهور اشکال متنوع خانواده است: خانواده هسته‌ای، خانواده متوالی، خانواده تک سرپرست، خانواده دورزی و... نتیجه پژوهش‌ها نشان می‌دهد که جامعه ایرانی نیز از این تغییرات مبرا نبوده و اشکال متنوع خانواده در بستر فرهنگی ما نیز در حال وقوع است که ابهام زیادی هم در این باره وجود دارد. مطالعه وضعیت موجود و بازکردن ابهامات، اولین قدم در مسیر کمک به خانواده است. پس شناخت موقعیت و جایگاه و چگونگی نگاه به خانواده در نظر عموم مردم، می‌تواند قدرت پیش‌بینی‌کننده به متخصصان دهد تا نیازهای امروز خانواده ایرانی را شناخته، برای آینده برنامه‌هایی همسو با نیاز جامعه و در مسیر درست تعریف نمایند.

با توجه به اینکه ارتباطات مجازی، روز به روز گسترده‌تر و شکل غالب‌تری از ارتباطات رودررو را ساخته و تبدیل به رسانه‌ای پر قدرت شده‌اند؛ و می‌توانند تأثیرهایی بنیادین بر ارزش‌های افراد بگذارد؛ ضرورت انجام این پژوهش بیشتر شده تا بدانیم چه اطلاعاتی از رسانه‌های مجازی در باب خانواده در حال انتقال و همه‌گیر شدن است و چه الگوهای رفتاری قدیم یا جدیدی در حال بازسازی و گسترش است.

باتوجه به مقدمه فوق، در بیان مسئله می‌توان گفت: شناخت چستی محتوای توثیتهای کاربران فارسی زبان شبکه اجتماعی X، درباب خانواده و اینکه ارزش‌ها و بینش‌ها و اولویت‌ها و دغدغه‌های آنان در این حوزه چیست؛ و آنها را در چه مقوله‌هایی می‌توان جایگذاری و با چه نظریاتی می‌توان تبیین کرد؛ سوال اصلی این پژوهش است.

۲.۱ هدف پژوهش

هدف پژوهش نیز، شناخت محورهای مورد گفتگو در موضوع خانواده از میان متن توثیتهای فارسی و استخراج مقوله‌های اصلی مولفه فرهنگی خانواده، و بررسی و تحلیل داده‌ها، با استفاده از نظریات جامعه‌شناسی مرتبط است تا در نهایت بتوان گفتمان غالب درباره خانواده را به همراه تحلیلی جامعه‌شناختی ارائه کرد.

۳.۱ سوالات تحقیق

۱. موضوعات مورد بحث در باب خانواده، نزد کاربران فارسی‌زبان شبکه X چه موضوعاتی است؟
۲. چه اشکالی از خانواده را می‌توان در محتوای توثیتهای مشاهده کرد؟
۳. در موضوعات مورد بحث درباره خانواده، مقولات اصلی کدامند؟
۴. «گفتمان خانواده» در شبکه اجتماعی X، بیش‌تر به چه نوع گفتمانی نزدیک است؟

۲. پیشینه تجربی

سام دلیری، کاظم (۱۴۰۳) در پژوهش خود با عنوان «پیامدهای فرهنگی نوسازی در ایران (مورد مطالعه تهران)» سه نگرش مدرن، ترکیبی و بومی - سنتی را مطرح کرده و سوال می‌کند آیا مردم تهران - به عنوان مدرن‌ترین شهر ایران - به لحاظ فرهنگی نیز مدرن (غربی) به حساب می‌آیند و یا هم‌چنان پای‌بند سنت‌ها هستند؟ نظریات اولیه، نوسازی را با تغییرات فرهنگی همه‌جانبه ممکن می‌دانستند، در برابر، برخی نظریات جدیدتر به بسترسازی سنت‌ها برای نوسازی باور دارند. دسته سوم معتقد به ترکیبی‌شدن فرهنگ‌ها در مواجهه با نوسازی هستند. تحلیل داده‌ها تحقیق نشان داد هر سه گرایش مدرن، ترکیبی و بومی - سنتی به میزان متفاوت در تهران قابل مشاهده‌اند.

فکوری اشکیکی و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهش «پیش‌بینی رضایت زناشویی بر اساس هماهنگی نگرش‌ها»، «آشنایی با نگرش‌های همسر» و «هماهنگی ارزش‌های زوجین» نتیجه گرفته‌اند هرچه آشنایی با نگرش‌های همسر بیشتر باشد و آنها در ارزش‌های خود هماهنگ‌تر باشند، رضایت زناشویی بیشتری را می‌توان برایشان پیش‌بینی کرد. تشابه در نگرش‌ها می‌تواند در ابعاد روابط کلامی و غیرکلامی، روابط جنسی، دیدگاه‌های مذهبی،

تحلیل و بررسی توثیتهای فارسی در شبکه... (زهره شیخ و دیگران) ۲۴۳

نگرش اقتصادی، انعطاف‌پذیری نسبت به خانواده یکدیگر، نوع نگرش به فرزندپروری و گذران اوقات فراغت باشد و هرچه این تشابهات بیشتر، استرس میان‌فردی بین زوجین کمتر خواهد بود.

جعفرزاده پور، فروزنده (۱۴۰۰) در پژوهش خود با عنوان «ساختار قدرت و رابطه آن با ناپایداری خانواده (مطالعه ملی در جامعه ایرانی)» دو عامل کنش و نگرش را در ترسیم وضعیت ناپایداری خانواده مطرح می‌کند. به باور او در سطح کنش، خانواده ایرانی پایدار است ولی در سطح نگرش تغییراتی رخ داده است. مانند اینکه پیامدهای طلاق، به‌عنوان عامل بازدارنده و یک قبح فرهنگی، در نزد مردم کاهش یافته و برابری زوجین در آزادی عمل و قدرت می‌تواند عامل پایدارکننده خانواده باشد.

کامیل احمدی (۱۳۹۹) در پژوهشی جامع در باب ازدواج سفید در ایران؛ یک مدل مفهومی برای ازدواج سفید در ایران طراحی کرده و پدیده محوری را «تغییرات ارزشی و هنجاری در سبک زندگی جوانان» دانسته و مهمترین عامل در تمایل به ازدواج سفید را «بی‌اعتقادی به ازدواج رسمی» شناسایی کرده است. او کنش راهبردی را «تعدد و ناپایداری در روابط» ذکر کرده است. او پیامد این نوع کنش‌ها را «رنگ باختن کلیشه‌های جنسیتی، آزادی انتخاب، بی‌میلی به ازدواج رسمی، طرد اجتماعی و فقدان حمایت و ترس از پیگرد» عنوان می‌کند.

واعظزاده وهمکاران (۱۳۹۸) در پایان‌نامه دکتری خویش با عنوان «آینده‌پژوهی تغییرات اجتماعی نهاد خانواده در ایران» تلاش کرده است تغییرات خانواده ایرانی را تا ۲۰ سال آینده با رویکرد آینده‌پژوهی بررسی نماید. نتایج نشان داد دو مفهوم فشار اقتصادی و تجددگرایی بیشترین تأثیرگذاری بر تغییرات آینده خانواده را خواهند داشت و بر این اساس، چهار سناریو استخراج کرده است: ۱- عصر تنهایی سبز: ظهور اشکال خانواده موقتی و کم‌داوم با تأکید بر نقش عشق و صمیمیت؛ ۲- عصر جمعی سبز که محقق معتقد است با پدیده دوقطبی شدن در خانواده مواجه خواهیم بود: خانواده سازگار سنتی و خانواده ناهنجار مدرن؛ ۳- عصر تنهایی زرد: کاهش ازدواج و شکنندگی خانواده؛ ۴- عصر جمعی زرد: کاهش ازدواج، اختلال در کارکردهای خانواده و کاهش ابعاد خانواده.

رحیمی و رضایی (۱۳۹۶) در مقاله «مطالعه سیر تحول صمیمیت و روابط شخصی در خانواده ایرانی»؛ به مطالعه روابط شخصی افراد و صمیمیت و عاطفه روابط در خانواده ایرانی از سه دهه گذشته تاکنون، با روش گزندتئوری پرداخته‌اند و یافته‌ها حاکی از افزایش

فردگرایی در تعاملات شخصی افراد، افزایش صمیمیت به خارج از مرزهای خویشاوندی، افزایش تعاملات با دوستان و همکاران؛ افزایش صمیمیت در ارتباط با جنس مخالف و ارتباطات مجازی است که موجب شکل‌گیری پیکربندی متفاوتی در خانواده ایرانی منجر شده است.

آلدورف ویانگ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهش خود به نیم قرن روند نگرش خانواده در ایالات متحده پرداخته‌اند؛ از جمله نگرش به جنسیت، ازدواج، فرزندآوری، زندگی مشترک، رابطه جنسی خارج از ازدواج، طلاق و روابط همجنس‌گرایان. نتایج خبر تغییرات عمیق و عمدتاً ثابتی را در نگرش آمریکایی نشان می‌دهد. آمریکایی‌ها بیش از پیش ویژگی‌های خانوادگی را که مدت‌ها در ایده‌آلیسم توسعه‌یافته به عنوان مدرنیته شناخته می‌شد و همچنین ویژگی‌هایی را که اخیراً از طریق گسترش آزادی و برابری، مدرن تلقی می‌شوند، تأیید کردند. در حالی که آمریکایی‌ها بیش از پیش از آزادی همه افراد برای انتخاب از میان رفتارهای متنوع خانواده حمایت می‌کردند، در همان زمان، اکثریت قابل توجهی به ازدواج و فرزندان متعهد ماندند و همچنان به ازدواج و فرزندان در زندگی‌شان نگاه مطلوب داشتند.

کوانسای سی و آنور اف (۲۰۲۳) در پژوهش خود با عنوان «آیا زندگی مشترک، پیش‌نیاز ازدواج است؟» به بررسی نگرش‌ها و نیات بزرگسالان نوظهور غنا پرداخته و معتقدند از آنجایی که زندگی مشترک بیش از پیش به یک گزینه روابط برای بسیاری از بزرگسالان جوان تبدیل می‌شود، درک نگرش‌ها و اهدافی که تصمیم به زندگی مشترک را تقویت می‌کند، مهم است. این پژوهش کیفی بوده، بر تعیین معنای زندگی مشترک برای آنها، اهمیتی که برای زندگی مشترک قائل هستند، ارزیابی آنها و اینکه آیا قصد زندگی مشترک دارند یا خیر، استوار است. با توجه به نگرش شرکت‌کنندگان، چهار مضمون از تجزیه و تحلیل داده‌ها ایجاد شد که شامل «معنای زندگی مشترک»، «هم‌زیستی قبل از ازدواج برای موفقیت زناشویی بسیار مهم است»، «هم‌زیستی، دروازه‌ای برای تخلفات اخلاقی و نهادی است» و «تا زمانی که برای ازدواج آمادگی داشته باشیم» بودند. یافته‌ها همچنین تفاوت‌های جنسیتی قابل توجهی را در قصد زندگی مشترک نشان داد؛ هرچند توافق بین شرکت‌کنندگان این بود که قصد فرد برای زندگی مشترک به تجربه‌های شخصی و جانشینی فرد در محیط خود بستگی دارد.

تحلیل و بررسی توثیتهای فارسی در شبکه ... (زهره شیخ و دیگران) ۲۴۵

ایرینا الکساندرونا زایتسوا و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان «دگرگونی ازدواج و ارزش‌های خانواده در جامعه مدرن روسیه» به تغییر ارزش‌های خانواده اشاره دارند و عواملی را برای آن برشمردند: رشد عقل‌گرایی، مادی‌گرایی و فردگرایی خودخواهانه در محیط جوانان. از نظر آنان مبانی ارزشی تعامل درون خانواده در حال تغییر است. جوانان به طور فزاینده‌ای با ملاحظات سود، آینده‌نگری، رقابت و سایر نگرش‌های عمل‌گرایانه رفتار می‌کنند.

گریگوریوا و خاکیموا (۲۰۲۱) در پژوهش «ویژگی‌های خاص سیستم ارزش‌های خانواده نسل Z» در یک تحلیل مقایسه‌ای نتیجه گرفته‌اند که نسل Z و نسل Y در حوزه ازدواج و فرزندپروری تفاوت داشته و در حوزه خویشاوندی شباهت دارند. معتقدند که نمایندگان نسل Z ایده زندگی مشترک را پذیرفته‌اند. گرچه تمایل به ازدواج نسبتاً دیر در زندگی دارند. آنها به یک نوع خانواده برابرگرا باورد دارند و برای رضایت معنوی ارزش قائل هستند. در سلسله مراتب ارزش‌های زندگی خانوادگی، آنها بر رضایت معنوی، خودسازی، فردیت و تماس‌های اجتماعی فعال تمرکز داشته‌اند.

وویچیچوسکا (۲۰۲۰) در مقاله «خانواده به عنوان منبع شکل‌گیری نظام ارزشی جوانان؛ انسجام بین سیستم‌های ارزشی والدین و فرزندان» نتیجه‌گیری می‌کند که به‌رغم نابسامانی‌هایی که یک خانواده معاصر تجربه می‌کند، همچنان خانواده منبع اصول و ارزش‌های نسل جوان محسوب می‌شود. نویسنده ثابت می‌کند که اولین جایگاه‌ها در نظام ارزش‌شناسی جوانان و والدین آنها در اختیار ارزش‌های اجتماعی است. این نیز با قدردانی از ارزش «دوستی واقعی» و «عشق بالغ» تأیید می‌شود. اگر چه تغییراتی در ترتیب ارزش‌ها وجود دارد، اما به اندازه کافی روشن نیست که نشان دهد سلسله مراتب ارزش‌ها و مرجع ارزش‌های خانوادگی پاسخ‌دهندگان جوان‌تر و مسن‌تر در طول سال‌ها به‌طور قابل‌توجهی تغییر کرده است.

دیفرین (۲۰۱۸) نیز در پژوهش خود با عنوان «وضعیت خانواده آمریکایی: پارادوکس چگونگی تغییر خانواده‌ها و ارزش‌های خانواده» به وضعیت خانواده آمریکایی می‌پردازد و می‌نویسد: خانواده‌ها و ارزش‌های خانواده به جهاتی در حال تغییر هستند، در حالی که ما در اعماق خود، اساساً در خانواده‌های مان یکسان می‌مانیم.

مطالعات فوق نشان می‌دهد؛ نوع نگرش به خانواده و ایجاد گفتمان‌های جدید، بیش از آنکه متأثر از شرایط مادی و اقتصادی باشد، ناشی از تغییر در نوع تفکر، جهان‌بینی و شرایط اجتماعی و مادی حاکم بر زندگی است.

هر شیوه زندگی، نظامی فرهنگی است که در هر زمینه‌ای الگوهای از پیش تعیین شده‌ای دارد. بنابراین براساس شیوه‌های متفاوت زندگی، عشق هم معناهای متفاوتی دارد. فرهنگ‌جمع‌گرایی و فردگرایی ممکن است بر تجربه ذهنی از عشق تأثیرگذار باشد. فرهنگ‌های فردگرایانه بیش‌تر به سمت منافع شخصی متمرکز می‌شوند و بر علاقه شخصی، تصمیم‌گیری‌های فردی، ابتکار عمل فردی، و استقلال تأکید دارند. فرهنگ‌های جمع‌گرا افراد را وادار می‌کنند که انگیزه شخصی را براساس منافع گروه تنگ‌کنند و وفادار به منافع گروهی باشند. (قیصریان؛ ۱۳۹۸؛ ۸۴)

در مقابل در جهان‌بینی مبتنی بر فردگرایی، منفعت فردی، تکثرگرایی و لذت‌گرایی حاکم است. لذا خانواده، نباید چهارچوبی دایمی و محدودکننده، به‌رغم میل فرد برای او رقم بزند. نتیجه این نوع تفکر ظهور اشکال متنوع خانواده بوده‌است. با این حال نتایج مطالعات نشان می‌دهد هنوز خانواده، (در ایران و خارج ایران) دارای ارزش و اعتبار و نقطه امن افراد است. نگرش کلی نسبت به خانواده، در مسیر حفظ آن و تطبیق دادن آن با شرایط زندگی مدرن است.

نتیجه پژوهش‌ها در جامعه ایرانی نیز خبر از تغییر در خانواده دارد. در ایران نیز اشکال متنوع خانواده در حال شکل‌گیری است و نسل‌های جدید، دیدگاه‌هایی متفاوت در تعریف خانواده دارند. نقش ارتباطات در فضای مجازی، در شکل‌گیری مناسبات جدید، اثرگذار بوده و در جامعه ایرانی نیز ارتباطات مجازی در حال تحول شیوه‌های ارتباطی، و به تبع آن نگرش‌ها نسبت به «رابطه»، «صمیمیت»، «تعهد» و «عشق» شده‌است.

۱.۲ پیشینه نظری

برای تدوین چارچوب نظری، ابتدا باید نظریات موجود و مرتبط با موضوع شناسایی و مطالعه گردد تا محقق، خزانه نظری و مفهومی خویش را غنی کرده و مجهز به «حساسیت نظری» شود. تاریخ مطالعه خانواده، در کتاب «منشاء خانواده، مالکیت خصوصی و دولت» نوشته فردریک انگلس، و البته کتب دیگر به تفصیل آورده شده است. مورگان از مهمترین افرادی است که تاریخ خانواده را به صورت نظام‌مند مطالعه کرد و امروز یافته‌های او، پایه

مطالعات این حوزه می‌باشد. هرچند که در زمان حال، چنان در اشکال و تعاریف خانواده دگرگونی اتفاق افتاده که برخی معتقدند باید از واژه «خانواده‌ها» به جای «خانواده» استفاده کرد.

در اشکال ابتدایی، خانواده، قبیله فرد بوده که در آن متولد می‌شده‌است. نوع ازدواج گروهی، باعث می‌شد بچه از آن گروه یا قبیله شمرده شود و همه نسبت به کودک مسئول بوده و کودک نیز موظف بود حرمت و احترام تمام اعضا را رعایت کرده و به مسئولیت‌هایی که قبیله برایش تعریف می‌کرد گردن نهد. در دوره چند شوهری یا مادرسالاری؛ مادر کودک مشخص بود اما پدرش نه. هر کودک بنا به تبار مادرش شناخته می‌شد و از مادر هویت می‌گرفت. بعدها با ظهور و رشد مالکیت شخصی، پدرسالاری شکل گرفت. پدرسالاری در ابتدا با چندزنی همراه بود اما با ظهور مدرنیته و صنعتی شدن و شهرنشین شدن افراد؛ کم‌کم روند تک‌همسری شکل گرفت و به‌عنوان یک اصل متقن در خانواده مطرح شد که تجلی آن در شکل «خانواده هسته‌ای» بود. یعنی یک زن، یک مرد و بچه‌ها. هاینریش ریل و فردریک لویلی تغییر خانواده از گسترده به هسته‌ای را به تغییر در ایدئولوژی‌ها مرتبط کردند. یعنی بروز افکار آزادی‌خواهانه و برابری میان افراد. (اعزازی؛ ۱۳۸۲) در این نوع نگاه، تک‌همسری پدیده‌ای است نتیجه تحول تاریخ. حتی برخی نظریه‌پردازان ازدواج بر مبنای عشق را محصول مدرنیته می‌دانند. عشق رومانیک و وفاداری تا پایان عمر، پدیده‌ای نوظهور به‌شمار می‌آید که به واسطه ظهور اومانیسیم و فردگرایی در خانواده رخ نموده‌است. پیش از آن، عشق، در مقوله ازدواج جایی نداشت و الزامات و شرایط خانوادگی و قبیله‌ای تعیین‌کننده ازدواج با چه کسی بود.

سیر تاریخی نظریه‌های جامعه‌شناسی خانواده با نظریات سیستماتیک دورکیم آغاز شد که خانواده را نهادی در بستر جامعه می‌دید که در ارتباط با کل قرارداد و در مسیر حفظ کل جامعه، کارکردها و وظایفی را باید انجام دهد. در مقابل، نظریات تضاد، نهاد خانواده را خادم بی‌چون و چرای اهداف سرمایه‌داری می‌دانست. مارکس و انگلس از سردمداران این نظریه؛ به شرایط اجتماعی و اقتصادی جامعه توجه دارند؛ و «مالکیت خصوصی» را از کلیدواژه‌های مهم این نظریه می‌دانند. آنان شروع ستمگری بر زنان و بعد پیدایش طبقه کارگر را به مالکیت خصوصی مرتبط می‌کنند. موافقان نظریه تضاد بعدها آن را گسترش دادند و در قالب مکتب فرانکفورت، نظریاتشان را مطرح کردند. از نظر آنان خانواده در هر دوره، بازتاب شرایط اجتماعی همان دوره است. خانواده، در هر قشر و طبقه‌ای که هست

باید مورد مطالعه قرار گیرد و روابط اعضای خانواده به شدت تحت تاثیر محیطی است که در آن زندگی می‌کنند.

به واسطه ظهور نظریه‌های تفسیری همچون نظریه وبر، بر نقش فرد در کنش توجه شد و اینکه فرد آگاهانه عمل را انجام می‌دهد و تصمیم می‌گیرد. در این نوع نگرش خانواده از شکل نهادی کارکردی به نقش تعاملی تغییر داد و این نگاه پدید آمد که خانواده، آگاهانه و انتخابگرانه برای رسیدن به خواسته‌های خود قدم برمی‌دارد، گاه موافق نظام، گاه در تضاد با نظام، خانواده قادر به خلق شیوه‌ها و روش‌های جدید است.

استیسی (۱۹۹۰) ویژگی پست مدرنیته را در امر خانواده، جدلی بودن، دوسویه و نامشخص بودن جنسیت و ترتیبات خویشاوندی می‌داند و اصطلاح «زندگی خانوادگی» را در مقابل واژه عام «خانواده» مطرح می‌کند. رابوپورت معتقد است تنوع از سوی جوامع پذیرفته شده و در امر خانواده نیز هم. انواع خاص خانواده، هرکدام سبک زندگی خاص خود را دارند. آلریش بک و الیزابت بک گرنشایم در کتاب «آشوب ازلی عشق»، می‌نویسند: «هدف مشترک» که نسل اندر نسل، خانواده‌ها را به هم پیوند می‌داد دیگر از بین رفته است به جای آن افراد باید درباره اهداف مشترک‌شان با یکدیگر مذاکره و مشورت کنند. آنها تاکید می‌کنند زوج مدرن خیلی حرف برای گفتن دارند و چندان خاطرخواه و عاشق یکدیگر نیستند. زوجین باید درگیر دیالوگ‌های مکرر شوند تا بتوانند به عهد و پیمان مشترک‌شان ادامه دهند.»

برناردز در کتاب «درآمدی به مطالعات خانواده» معتقد است تجربه‌زیسته هر فردی در خانواده‌ی خویش متمایز از دیگری است؛ لذا نمی‌توان تعریفی واحد از خانواده ارائه داد. از نظر او تجربه یک زن سیاهپوست ساکن افریقا از خانواده با تجربه مردی سفیدپوست ساکن نیویورک کاملا متفاوت است. و در نزد هر یک، خانواده تعریفی جداگانه دارد. ضمن آنکه اشکال متفاوت خانواده: چندهمسری، تک والدی و... وجود دارد. لذا باید از واژه «خانواده‌ها» به جای خانواده استفاده کرد. برناردز معتقد است:

با در نظر گرفتن این گوناگونی‌ها خواهید دید که خانواده هسته‌ای در قالب تصویری نیرومند که در اذهان مردم شکل گرفته، وجود خارجی ندارد آنچه در مطالعه جدید درباره خانواده اهمیت دارد بررسی چگونگی همه این تفاوت‌هاست و نه منطبق کردن آنها با یک الگوی خانواده فردگرایی. و تکثر اشکال موجب شده که برناردز از مفهوم «شهروند خانوادگی» استفاده کند. و آن را تنها راه حفظ خانواده در مقابل فردگرایی

تحلیل و بررسی توثیقات فارسی در شبکه ... (زهرای شیخ و دیگران) ۲۴۹

روزافزون در جامعه می‌داند. از نظر او همانطور که ما به عنوان شهروند حقوق و وظایفی داریم؛ اگرچه برخی از آنها مطلوب و باب میل ما نباشد اما موظف به انجام آنیم. در مفهوم شهروند خانوادگی نیز این افراد پایند به انجام وظایف و رعایت حقوق دیگری می‌شوند ضمن آنکه از حقوق مشخصی نیز برخوردارند. تعریف دقیق‌تر از شهروندی خانوادگی به حقوق و تکالیفی مربوط می‌شود که افراد بر عهده دارند (زیرا تنها افراد می‌توانند واجد حق و تکلیف باشند) بر اساس این دیدگاه افراد تنها به سبب جایگاه خود در خانواده و مشارکت‌شان در عملکردهای خانوادگی است که واجد حقوق و تکالیف می‌شوند. (برناردز؛ ۱۳۸۴: ۱۱۷)

ساروخانی خانواده را گروهی اجتماعی با روابط سببی (زن و شوهر) و احتمالاً نسبی (فرزندان) می‌داند که ویژگی آن در مشروعیت اجتماعی در زیست مشترک و تولید مثل است. هرروز نقش‌های تربیتی و فرهنگی بیشتری به آن داده می‌شود و ساحت‌های مختلفی به خود می‌گیرد. ایشان در کتاب خود انواع خانواده را چنین برمی‌شمرد:

خانواده زیستی: ۱- خانواده ای است برخوردار از مشروعیت اجتماعی ولیکن فاقد توان یا قصد حضانت از فرزندانش... فقط ابعاد زیستی دارد؛ ۲- خانواده مرکب: گروهی اجتماعی است شامل دو یا چند خانواده هسته‌ای که در یک خانه زندگی نمایند، مانند یک خانواده چند زنی. یک خانواده گسترده در شرایط معین نیز می‌تواند به این نام خوانده شود؛ ۳- خانواده زن و شوهری: خانواده‌ای است که در آن تاکید بر روابط زن و شوهر است، نه بر روابط بین خویشان به معنای گسترده کلمه. در این نوع خانواده که بعضی آن را با خانواده هسته‌ای مترادف می‌دانند، استقلال زن و شوهر در قبال والدین، فاصله مکانی آنان و گذران زندگی نه در خانه والدین شوهر یا زن بلکه در خانه‌ای دیگر بیشتر حاصل می‌شود؛ ۴- خانواده گسترده: خانواده‌ای است که در درون آن چند نسل با یکدیگر زندگی می‌کنند. گسترش خانواده می‌تواند به طور عمودی با ورود عروس به خانه مرد و یا به طور افقی با افزوده شدن اقربا صورت پذیرد (ساروخانی؛ ۱۳۹۸: ۱۹۱)

در تحلیل‌های متاخر ایشان می‌بینیم؛ وی اشکال متعدد خانواده در زمانه کنونی را پذیرفته و آن را اقتضای عصر پست‌مدرن می‌داند. عصری که محوریت با انسان، و انتخاب و تصمیم‌های شخصی اوست. به باور وی زندگی امروز، ترکیبی است از بی‌نهایت انتخاب. انسان‌ها مدام در میان گزینه‌های متعدد، در حال انتخابند. هر موقعیت، متناسب با احوال و شرایط فرد، انتخابی خاص را ایجاب می‌کند لذا نمی‌توان از خط فکری واحدی حرف زد.

از این رو به نظر می‌رسد در جامعه کنونی تعدد دیدگاه در هر شخصی وجود دارد، دیدگاه‌های متفاوت، انتخاب‌های متفاوت در پی دارند. لذا ممکن است شخصی در فرزندآوری، نگاه مدرن داشته باشد اما در نوع ازدواج نگاه کلاسیک یا... درمقیاس بزرگتر، یعنی جامعه هم چنین است. تمام خط فکری‌ها وجود دارند؛ نمی‌توان از مرگ یکی و تاریخ انقضای دیگری صحبت کرد. همه نظرات در زمان جاری هستند.

۲.۲ چارچوب نظری

برای چارچوب نظری این پژوهش، نظریه «شهروند خانوادگی» برناردز و نظریه «شخصی شدن» ساروخانی انتخاب شده است. همانطور که مفصل در بالا شرح داده شد؛ شهروند خانوادگی به این موضوع اشاره دارد که باید شکلی از شهروندی را بنا کرد که بتواند تمام جنبه‌های مدنی، سیاسی و اجتماعی (شهروندی) را در هم ادغام و در ضمن تضمین کند که در همه تصمیم‌گیری‌ها به خانواده، به منزله خانواده، بیشترین اهمیت داده می‌شود. در این بینش کسی، نقش ثانویه ندارد؛ و هرکس در چهارچوب خانواده حقوق و تکالیفی دارد و شکل‌های زندگی انفرادی و جداگانه پذیرفته شده نیست. «شناخت وظایف همه افراد از رهگذر خانواده گام مهمی به سوی برابری همه افراد است. این امر امکان می‌دهد تا خانواده‌ها به رسمیت شناخته شوند و مورد حمایت قرار گیرند.» در این نگاه، اعضای خانواده در ارتباط با هم، بدون هیچ ارجحیتی، حقوق و وظایفی دارند. کنش‌های متقابل میان اعضا، نوعی نظام توزیعی است که حامل اطلاعات، عقاید، تمجید و تحسین است و البته می‌تواند توزیع‌کننده خشم و یاس و بدرفتاری و خشونت هم باشد. مفهوم شهروند خانوادگی، می‌تواند شیوه‌ای بدیل در اختیار خانواده بگذارد تا نظام توزیع در بهترین شکل عمل کند.

نظریه «شخصی‌سازی» ساروخانی که بسیار به نظریه‌های پست‌مدرن نزدیک است؛ بر انتخاب و تصمیم شخصی در ساحت‌های مختلف زندگی اشاره دارد. در باور وی ازدواج در دوران جدید نه امری ثابت، بلکه متغییر است که افراد بنا به شرایط، علایق و موقعیت خویش، مسیر اختصاصی خود را انتخاب می‌کنند. ساروخانی در نظریه شخصی شدن بر این امر تأکید می‌کند که دیگر نمی‌توان برای ازدواج کلان روایت داشت، انسان امروز با توجه به نوع شخصیت، نیاز، بستر و شرایط زندگی، احوالات مختلفی را برای زندگی مشترک و نوع انتخابش برمی‌گزیند. امروزه انواع همزیستی‌های مشترک در قالب هم‌باشی،

دوستی و ... در جامعه جریان دارد و هرکس انتخاب خویش را سرلوحه عمل خودش قرار داده است.

۳. روش پژوهش

روش مورد استفاده در این پژوهش، تحلیل محتوای کیفی بوده است. تحلیل محتوای کیفی بر تفسیر استوار است و برای بررسی داده‌های متنی کاربرد زیادی دارد. این روش کمک می‌کند تا محقق به معنای فراسوی واژه‌ها و محتوای بیشتری از موتون عینی دست یافته، و درک و معانی تازه‌ای از پدیده‌ها را کشف کرده؛ در نهایت بتواند الگوهای آشکار یا پنهان را ترسیم کند. بر اساس نظریه شی‌یه و شانون می‌توان رهیافت‌های موجود در زمینه تحلیل محتوای کیفی را به سه دسته‌ی: ۱- تحلیل محتوای عرفی؛ ۲- تحلیل محتوای جهت‌دار و ۳- تحلیل محتوای تلخیصی تقسیم کرد. در این پژوهش از روش محتوایی عرفی استفاده شده است.

تحلیل محتوای عرفی معمولاً در طرحی مطالعاتی به کار می‌رود که هدف آن شرح یک پدیده است. این نوع طرح اغلب هنگامی مناسب است که نظریه‌های موجود یا ادبیات تحقیق درباره پدیده مورد مطالعه محدود باشد. در این حالت پژوهشگران از به کار گرفتن مقوله‌های پیش‌پنداشته می‌پرهیزند و در عوض ترتیبی می‌دهند که مقوله‌ها از داده‌ها ناشی شوند. در این حالت محققان خودشان را بر امواج داده‌ها شناور می‌کنند تا شناختی بدیع برایشان حاصل شود. بنابراین از طریق استقرا، مقوله‌ها از داده‌ها ظهور می‌یابند. این حالت را مایرینگ «مقوله استقرایی» نامیده‌است. در این حالت تحلیل داده‌ها با خواندن آنها به صورت مکرر آغاز می‌شود تا درک کامل درباره آنها به دست آید. محقق بر اساس ادراک و فهم خود از متن مورد مطالعه، نوشتن تحلیل اولیه را می‌آغازد و این کار ادامه می‌یابد تا پیش‌زمینه‌هایی برای ظهور رموزها آغاز شود. این عمل اغلب موجب می‌شود که طرح‌ریزی رموزها از متن ظهور یابد و سپس بر اساس شباهت‌ها و تفاوت‌هایشان مقوله‌بندی شوند. این مقوله‌بندی از سازمان‌دهی و گروه‌بندی کردن رموزها به صورت خوشه‌های معنادار دسته‌بندی می‌شود... نمودار درختی می‌تواند برای سازماندهی کردن این مقوله‌ها به صورت یک ساختار سلسله مراتبی استفاده شود. (ایمان و نوشادی؛ ۱۳۹۰: ۲۳-۲۴)

ویژگی مثبت این روش در اطلاعات مستقیم و آشکار است که محقق بدون نظریه‌های پیشینی به سراغ متن می‌رود و با روش استقرا از مشاهده به تحلیل می‌رسد. لذا روش

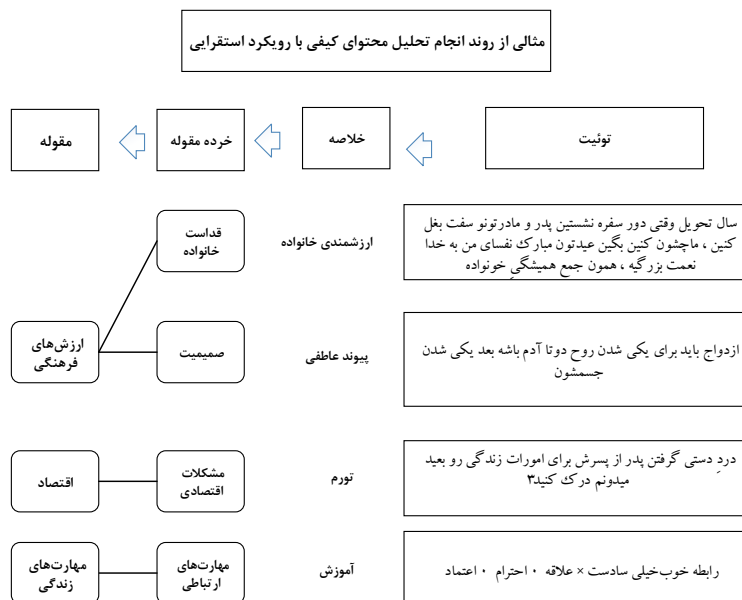
مناسبتی برای کشف روابط بین پدیده‌ها و تولید نظریه است. البته از معایب این روش آن است که در فهم متن، محقق می‌تواند خطا داشته باشد.

جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش، تمام توئیت‌های فارسی مرتبط با مولفه فرهنگی خانواده در نیمه دوم سال ۱۴۰۰ و شیوه نمونه‌گیری، تمام‌شماری بوده است. برای استخراج توئیت‌های مرتبط، ابتدا در طرح پایلوت، نمونه‌گیری اولیه به صورت دستی انجام شد، و از ۸۰۰ توئیت مرتبط با ازدواج، تعداد ۲۵۰ کلید واژه استخراج گردید. سپس با استفاده از ماشین لرنینگ، حدود ۱۲۰۰ توئیت مرتبط شناسایی شد. برای پاکسازی توئیت‌ها، ۳ دسته، به شرح زیر، تعریف شد تا توسط ماشین لرنینگ، عمل پاکسازی صورت پذیرد:

۱. کاراکترهای نامفهوم مانند HTML code - meta data - markup - کدهای غیرمتنی و...؛
۲. هرزنامه‌ها، لینک‌ها، توئیت‌های زیر ۵ کلمه، کلمات نامفهوم، کلمات تکراری و...؛
۳. متون و محتوای فاقد ارزش بررسی و یا فاقد بار معنایی برای تحلیل (تشخیص این موارد نیاز به دقت دارد). پس از پاکسازی مرحله اول، سپس، تک‌تک توئیت‌ها توسط پژوهشگر خوانده و آنهایی که مناسب تحلیل بوده، حفظ، مابقی حذف شدند. در نهایت ۸۱۹ توئیت برای تحلیل باقی ماند. گام اول که جمع‌آوری داده است به صورت فوق انجام شد.

در مرحله دوم توئیت‌های مرتبط خوانده شد و از هر یک خلاصه‌ای تک‌کلمه‌ای تهیه گردید؛ خلاصه‌های مرتبط در یک دسته قرار گرفت و یک مفهوم کلیدی (یا خرده مقوله) برایشان تعیین شد. در قدم سوم، از تحلیل و بررسی و کنارهم گذاشتن خرده مقوله‌های مرتبط، مقوله‌ها استخراج شدند. شایان ذکر است این فرایند به شکل الکلنگی مدام در روند پژوهش تکرار می‌شد. تصویر شماره (۱) نمونه‌ای از فرایند تحلیل محتوای کیفی را با ذکر چند توئیت، خلاصه، خرده مقوله و مقوله نشان می‌دهد.

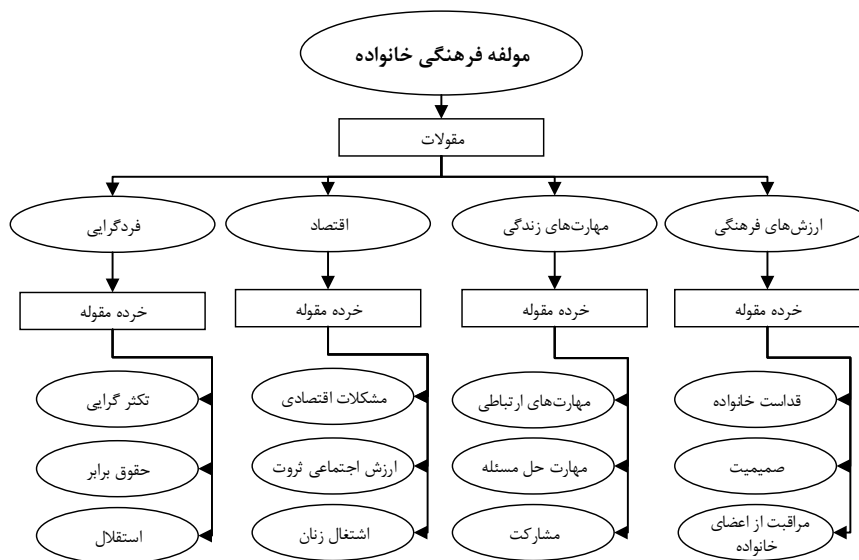
تحلیل و بررسی توئیت‌های فارسی در شبکه... (زهره شیخ و دیگران) ۲۵۳

تصویر ۱. روند انجام پژوهش

۴. تحلیل داده‌ها

در مرحله تحلیل داده‌ها، در تحلیل محتوای کیفی، با معناکاوای سروکار داریم تا معانی پنهان در متون آشکار شود. همانطور که در شرح روش تحلیل محتوای کیفی گفته شد، به روش استقرا، پس از خواندن تک تک توئیت‌ها و خلاصه کردن آنها، خلاصه‌های مرتبط، در دسته‌های کوچک‌تر با عنوان مفاهیم کلیدی قرار گرفتند. سپس مفاهیم مرتبط با هم در یک عنوان «خرده مقوله» قرار گرفته و تمام توئیت‌ها در ۱۲ خرده مقوله تعریف شدند. سپس برای ساختن مقولات اصلی، خرده مقوله‌های مرتبط با هم، در یک دسته بندی قرار گرفتند. در نهایت ۴ مقوله اصلی با نام‌های ارزش‌های فرهنگی (۲۸۱ توئیت)، مهارت‌های زندگی (۲۲۹ توئیت)، اقتصاد (۱۷۹ توئیت) و فردگرایی (۱۳۰ توئیت) شناسایی شدند که می‌توان نتیجه روند تحلیل محتوای کیفی را در نمودار درختی زیر (تصویر ۲) مشاهده کرد:

تصویر ۲. نمودار درختی مؤلفه فرهنگی خانواده

۱.۴ مقوله ارزش‌های فرهنگی

در مؤلفه فرهنگی خانواده، مقوله ارزش‌های فرهنگی از مجموع ۳ خرده مقوله قداست خانواده، صمیمیت و مراقبت از اعضا ساخته شده است. (جدول (۱)) در توثیت‌های با مضمون خانواده، افراد کمتر از فردیت خود حرف زده و بیشتر به جایگاه کلیدی خانواده در ابعاد روحی و روانی نوشته‌اند. عشق بی‌چون و چرای اعضای خانواده نسبت به هم و ماندگاری روابط، باعث شده صحبت از خانواده با نوعی قداست همراه باشد. صمیمیت را می‌توان در دسته «روابط ناب» گیدنز قرار داد. رابطه خوب رابطه ای برابر است که طرفین حقوق و تعهدات برابر دارند. در این رابطه مطلوب هر کس محترم است و فارغ از زور و خشونت، بهترین آرزوها را برای دیگری دارند.

نمونه توثیت:

- ساعت نزدیک ۱۲ شب و خونه بغلی صدای بازی مادری با بچه‌ش و قهقهه‌ی شیرین یک نوزاد...

- خواهرم جوریه که بهم میگه تو چرا بدنیا اومدی من کاش تک فرزند بودم ولی در عین حال آگه چند روز خونه نباشم بی تابمی مو میکنه

تحلیل و بررسی توثیتهای فارسی در شبکه... (زهره شیخ و دیگران) ۲۵۵

- بعد از سه ماه او مدم پیش خانوادهم و قشنگ ترین قسمتش داداشم بود که نصف شب بعد از دورهمیشون او مد خونه تا صب بغلم کرد و چرت و پرت گفتیم و خندیدیم
- به خانواده دختره حسودیم شد. همیشه دوست دارم اینقدر معنوی ساپورت و درک بشم

جدول ۱. مقوله ارزش‌های فرهنگی در مولفه فرهنگی خانواده

مفاهیم کلیدی	تعداد توثیت	خرده مقوله	مقوله اصلی
عشق بی توقع، جایگاه مادر و پدر بزرگ، مادری، پدری، فرزندی، خواهری و برادری	۱۲۱	قداست خانواده	ارزش‌های فرهنگی
احترام، درک متقابل، تفاهم، دوست و رفیق بودن	۱۳۹	صمیمیت	
حمایت مادی و معنوی، مراقبت جسمی و روانی،	۲۱	مراقبت از اعضا	

۲.۴ مقوله مهارت‌های زندگی

مهارت‌های زندگی به توان روانی و رفتاری افراد در برقراری ارتباطات سالم و حل مسائل و کنترل زندگی و به پیش بردن آن در مسیری درست اشاره دارند. مقوله مهارت‌های زندگی، به توثیتهایی اشاره دارد که افراد در حال یافتن راه‌های ارتباطی بهتر با اعضای خانواده، تعیین مرزهای ارتباط، مشارکت و تعامل اثربخش و حل مسئله هستند. توجه افراد به متقابل بودن نیازها و تقاضا و درک متقابل نسبت به هم داشتن، حس همدلی بیشتر و هماهنگی بالاتری را نشان می‌دهد. در مولفه خانواده، ناظر به جمع بودن تقاضاها، کاملاً مشهود است و این نشان از احترام بالاتر «خانواده» نسبت به فردیت تک‌تک افراد آن است. توجه کاربران شبکه اجتماعی X به حل مسائل خانوادگی و میل به یادگیری مهارت‌های آن برای حفظ و بقای خانواده؛ نشان می‌دهد میل به ساختن زندگی مطلوب و حفظ محیط خانوادگی خوب، اهمیت زیادی برای کاربران دارد. یادگیری مهارت‌های ارتباطی و همدلی می‌تواند در پیشبرد این مسیر تاثیر قابل توجه داشته باشد.

نمونه توثیت

- نه اینجوری نیست، آگه به خانوادت نشون بدی واقعا هدف داری و داری تلاش میکنی خیلی کوتاه میان، چون خودم تجربه مشابهشو دارم

- کسی که رفتار بدی داشته اشتباهشو میپذیره و عذرخواهی میکنه و خودشو اصلاح میکنه و میبخشیش
- قبول دارید اگه تو دعوای خواهر برادری مامان باباها دخالت نکنن همون دقیقه اول تموم میشه و بعدش همه چیز خود به خود درست میشه؟!
- یه اشتباه بزرگمون میدونی چیه؟ یه نفره به اندازه تمام توانمون کار میکنیم و زحمت میکشیم گاهی یادمون میره زندگی مشارکتی باید باشه. بعد با یه حرف کوچیک میشکنیم. بدم میشکنیم!

جدول ۲. مقوله مهارت‌های زندگی در مولفه فرهنگی خانواده

مقوله اصلی	خرده مقوله	تعداد توثیت	مفاهیم کلیدی
مهارت‌های ارتباطی	مهارت‌های ارتباطی	۱۲۰	ابراز عشق، توان گفتگو، هنر شنیدن، مرزبندی، همدلی، صداقت، آرامش، تعهد
	مهارت حل مسئله	۷۰	کنترل خشم، کنترل استرس، جراتمندی، مدیریت روابط
	مشارکت	۳۹	مشارکت در امور فرزندداری، خانه‌داری و مشارکت در درآمد خانواده

۳.۴ مقوله اقتصاد

مقوله اقتصاد به تاثیر اقتصاد در زندگی خانوادگی و جنبه‌های مختلف آن اشاره دارد. در اینجا صحبت‌ها ملموس‌تر و از تجربه‌های شخصی نشات می‌گیرد. بیشتر کاربران متاهلند و از دغدغه‌هایشان حرف می‌زنند. بازنشستگان بیشترین موضوع گفتگو هستند از حیث کرامت انسانی و جایگاه آنان که بزرگ خانواده هستند. تکرار حس شرم در مردان زیادی که نتوانسته‌اند خواسته‌های خانواده را برآورده کنند تامل برنگیز است. و ارزش ثروت در زندگی، در مکالمات کاربران پررنگ دیده می‌شود. عناوین مشکلات اقتصادی، ارزش اجتماعی پول، اشتغال زنان و امنیت روانی، خرده عناصر مقوله اقتصاد هستند. مشکلات اقتصادی به موضوعاتی اشاره دارد که کاربران درباره گرانی، تورم، بیکاری، حقوق پایین و با تاخیر داده شده به بازنشستگان و عدم کفاف درآمد به نسبت هزینه‌ها اشاره دارد. اشتغال زنان از موضوعات مهم دیگر در گفتگوها بود که به‌عنوان یک ضرورت در خانواده امروز مطرح شده است.

نمونه توثیت:

- سر خوشگلای پولدار همیشه دعواست
- پولدار باشه فرقی نداره شغلش
- ننگِ شرمندگی مرد سالنمند و بازنشسته در مقابل خانواده ش تا ابد بر پیشانی شما و همکاراتون
- اشتغال رو زنونه مردونه اش نکنید لطفاً. اقتصاد بنیان خانواده اس.

جدول ۳. مقوله اقتصاد در مولفه فرهنگی خانواده

مفاهیم کلیدی	تعداد توثیت	خرده مقوله	مقوله اصلی
گرانی، تورم، پایین آمدن قدرت خرید، عدم ثبات اقتصادی، نگرانی از آینده	۸۰	مشکلات اقتصادی	فرهنگ
ارزش اجتماعی پولداربودن، بچه پولدار، شوهر زن پولدار، مصرفگرایی.	۵۶	ارزش اجتماعی ثروت	
درآمدزن شاغل، زن خانه دار و مشارکت اقتصادی، تعاملات اقتصادی زوجین	۴۳	اشتغال زنان	

۴.۴ مقوله فردگرایی

در مقوله فردگرایی، با اینکه با توجه به تعداد توثیتهای، به نظر می رسد که افراد در مواجهه با خانواده، می پذیرند از فردیت خویش به نفع جمع خانواده کمی کنار بکشند اما دغدغه حفظ فردیت همچنان وجود دارد. پذیرش تفاوتها و شناخت نسبت به علایق و حساسیت های خود و یکدیگر از عناصر پرتکرار در مولفه خانواده بوده اند. نوعی مسالمت و تاب آوری برای زیستن در کنار یکدیگر و پذیرش تفاوتها و رهایی از رسوم و عرف سنتی و احترام به فردیت افراد.

نمونه توثیتهای:

- زندگی با خانواده ایرانی اینجوریه که شما امکان نداره هم خودت از زندگی راضی باشی هم خانوادهت ازت راضی باشن؛ همیشه یه طرف ناراضیه

- یه مسئله‌ای رو روشن کنم: دوست عزیز ما به سبک زندگی تو هرچه قدر هم مزخرف باشه احترام میذاریم؛ اما تا وقتی که جامعه رو تحت تاثیر قرار نده....
- بابای من با اینکه مذهبی با سگ داشتن من راه اومد اما مامانم مدام غر میزنه
- یه جهیزیه در بدترین و کمترین حالت زیر ۲۰۰ میلیون نمیشه، پول رهن خونه ثابت میمونه اما وسایل مستهلک میشه. مهریه هم قرار نیست همون موقع داده بشه صرفاً دم طلاق میشد یکم شو بگیر یا با حضانت و طلاق معاوضه کنی
- اگه اجازه ندید مستقل شه! قطعاً در حق فرزندتان خیانت کردید و برای خودتون یه عذاب در آینده گذاشتید. چه پسر و چه دختر باید بعد یه سنی مستقل شه و حتی خونه مستقل داشته باشه و سرد و گرم روزگار بچشه تا یاد بگیره زندگی کردن سخته و باید تلاش کنه

جدول ۴. مقوله فردگرایی در مولفه فرهنگی خانواده

مفاهیم کلیدی	تعداد توثیت	خرده مقوله	مقوله اصلی
پذیرش دیگران، مدارا، تاب‌آوری، آزادی	۵۷	تکثرگرایی	فردگرایی
برابری در قوانین ازدواج، قانونارث، حضانتو برابری‌های اجتماعی	۴۹	حقوق برابر	
استقلال مالی، استقلال نظر در سبک زندگی، حریم خصوصی،	۲۴	استقلال	

۵. نتیجه‌گیری

فارغ از اشکال و تنوعات خانواده‌ها در دنیای امروز، هنوز توافق مشترکی وجود دارد بر سر اینکه خانواده، مهمترین نقطه پناه عاطفی افراد و به‌خصوص کودکان است و بودنش سود روان‌شناختی و معنای زندگی را برای افراد به همراه دارد. این موضوع در پژوهش‌های مختلف اثبات شده است. تعداد بالای توثیت‌ها در موضوع قداست خانواده و اهمیت زیاد آن در این پژوهش، سندی بر این ادعاست. آلریک و هوگ معتقدند

رفتارهای جدید هنجارهای سرسخت خود را دارند. اکثر جوانان هرچند ازدواج و تشکیل خانواده را به عنوان مدل برای زندگی شان را رد می‌کنند، اما به دنبال تعهدات عاطفی هستند. امروز حتی برخورداری از همسر برای جوانان ایده‌آل و یک هدف

تحلیل و بررسی توثیقات فارسی در شبکه ... (زهره شیخ و دیگران) ۲۵۹

است. وفاداری غالباً بدون فشارهای رسمی از جانب قانون و باورهای مذهبی مهم تلقی می‌شود. (به نقل از بک و بک: ۱۳۹۸: ۳۳)

نتایج تحلیل و بررسی توثیقات، نشان می‌دهد جامعه ایرانی از لحاظ نوع نگرش و بیش نسبت به خانواده، شاید با سرعتی کندتر، ولی در مسیر تغییرات جهانی در حرکت است و در محتوای توثیقات بررسی شده، گرچه هنوز منافع جمعی خانواده اغلب بر حفظ منافع فردی اولویت دارد اما توجه به حقوق و استقلال و حریم شخصی در مطالبات کاربران شبکه اجتماعی X به شدت قابل مشاهده است. به عبارت دیگر، گرچه از محتوای توثیقات چنین استنباط می‌شود که خانواده برای آنان، ارزشی ذاتی دارد اما مدام ایده حفظ حقوق و نظر شخصی در دغدغه‌های آنان مطرح است و تلاش می‌کنند که با همکاری و تعامل، منافع خود را نیز به دست آورند. پژوهش‌های پیشین نیز این تغییر نگرش را تأیید کرده‌اند. کیانپور و همکارانش به موضوع حفظ فردیت، در نگرش افراد به ازدواج تأکید دارند. (کیانپور؛ ۱۴۰۲) یا واعظزاده در پژوهش خود نتیجه گرفته‌است در ۲۰ سال آینده، تجددگرایی یکی از عواملی است که بیشترین تأثیر را بر تغییرات خانواده ایرانی خواهند داشت. (واعظزاده و همکاران؛ ۱۳۹۸) البته بک‌ها تأکید می‌کنند «رفتارهای جدید هنجارهای سرسخت خود را دارند. امروز حتی برخورداری از همسر برای جوانان ایده‌آل و یک هدف است و وفاداری غالباً بدون فشارهای رسمی از جانب قانون و باورهای مذهبی مهم تلقی می‌شود.»

این نتایج را می‌توان با نظریه‌های متاخر جامعه‌شناسی و براساس چارچوب نظری پژوهش تبیین کرد. در نظریه شهروند خانوادگی، خانواده به عنوان یک واحد اجتماعی مطرح می‌شود که اعضای آن به صورت شهروندان خانوادگی با یکدیگر تعامل دارند. در چنین بستری حق و حقوق افراد به رسمیت شناخته می‌شود، و اعضای خانواده که به دنبال به دست آوردن منافع خود هستند، می‌توانند این منافع را بر اساس تبادل نامتقارن بین اعضای خانواده به دست آورند. به عبارت دیگر، هر عضو خانواده به دنبال به دست آوردن منافع خود است و در نتیجه، رابطه بین اعضای خانواده بر اساس تبادل منافع شکل می‌گیرد. از سوی دیگر نظریه شخصی شدن ساروخانی، تبیین می‌کند که دیگر برای افراد جامعه، یک الگوی کلی برای تمام ساحت‌های زندگی نمی‌تواند کارکرد داشته باشد. مثلاً در حیطه خانواده، افراد جمع‌گرایی را بر فردگرایی اولویت می‌دهند اما ممکن است در روابط بین فردی اولویت افراد برآورده شدن نیازهای شخصی خود، حفظ فردیت و داشتن آزادی

عمل باشد. این چندگانگی و گاهی حتی تناقض در ساحت‌های مختلف، نتیجه از بین رفتن کلان روایت‌ها و اعتبار گرفتن اراده و میل شخصی است. اینکه هر فرد می‌تواند در هر ساحتی، انتخابی مناسب با میل و انتظارات و منافع خویش داشته باشد. موضوع قابل توجه دیگر در نتایج این پژوهش، توجه به موضوع صمیمیت در روابط بین اعضای خانواده بوده است. اهمیت صمیمیت در جهان امروز چنان است که جای تعهد اخلاقی و قانونی را برای بقای زندگی مشترک و حفظ خانواده گرفته است. گیدنز صمیمیت را نوعی رابطه ناب می‌داند. رابطه‌ای مبتنی بر عشق، گفتگو، پذیرش تفاوت‌ها و احترام به حقوق یکدیگر. این موضوع تا جایی پیش‌رفته که برخی از اندیشمندان، معتقدند به جای «جامعه‌شناسی خانواده» می‌توان از «جامعه‌شناسی صمیمیت» استفاده کرد. در این توصیف، دیگر نه تعهدات اخلاقی و قانونی و نه هنجارهای اجتماعی، موجب دوام ازدواج یا بقای خانواده نیستند؛ بلکه تا زمانیکه افراد در رابطه زوجی و خانوادگی خود حس صمیمیت را تجربه کنند؛ آن رابطه را زنده و قابل تحمل دانسته و اگر صمیمیت از میان برود؛ عملاً مرگ رابطه فرا رسیده است. در نتیجه پژوهشی که درباره سیر تحول صمیمیت در خانواده انجام شده، نوشته‌اند: صمیمیت در شکل ابرازهای عاطفی در میان زوجین افزایش پیدا کرده اما وفاداری کمتر شده است و این کم شدن تعهدات را با موضوع فردگرایی پیوند زده‌اند. این پژوهش تغییر سبک زندگی و ارتباطات مجازی را در اهمیت یافتن صمیمیت اثرگذار می‌داند. (رحیمی و رضایی؛ ۹۶: ۲۰) در سبک زندگی مبتنی بر فردگرایی، حال خوب افراد در رابطه و دریافت آن از سوی شریک عاطفی؛ بر تعهد داشتن به یک رابطه اولویت دارد. ضمن آنکه ارتباطات مجازی، گستره‌ای وسیع را برای دریافت روابط دلخواه فراهم کرده است. در حوزه روابط والدین و فرزندان نیز این پژوهش معتقد است روابط صمیمی‌تر شده و از شکل بالاسری، به تعاملی تغییر شکل داده است. از نظر بک‌ها عشق در دوران مدرن واقعه‌ای نیست که فقط یک بار اتفاق بیفتد بلکه وضعیتی است که هرروزه باید برای آن دوباره جنگید. چیزی که ما باید به دنبالش باشیم شیوه‌های زندگی مدرنی است که هم با دوام و هم آزاد باشند. (بک و بک؛ ۱۳۹۸: ۱۶۴) در نظریات کلاسیک جامعه‌شناسی، خانواده «نهادی» در خدمت جامعه و با کارکرد اصلی تولیدمثل و جامعه‌پذیری کودکان بود. با توجه به تغییر نگرش به موضوع خانواده، عدم باور به فرزندآوری (به عنوان وظیفه خانواده) تکثرگرایی در ارزش‌ها و نگرش‌ها و کاهش اهمیت فرهنگی خانواده؛ از سال ۱۹۶۰، فرضیه نهادینه‌زدایی ازدواج و خانواده مطرح شد. برگس وحدت خانواده را در

تحلیل و بررسی توثیتهای فارسی در شبکه... (زهره شیخ و دیگران) ۲۶۱

دنیای امروز، مبتنی بر وحدتی طبیعی و برخاسته از تعاملات شخصی افراد می‌داند تا متکی بر تحمیل تکالیف خانوادگی بر اساس قانون. (برگس؛ ۱۹۲۶: ۹) (به نقل از برناردز، ۱۳۸۴: ۵)

ارنست و برگس معتقدند خانواده جدید را کمتر می‌توان «نهاد» نامید بلکه افراد در ارتباطی متقابل خانواده را می‌سازند.

اعضای خانواده با یکدیگر همکاری دارند، کشمکش‌ها را تحمل می‌کنند، با یکدیگر مصالحه و سازش می‌کنند و روی یکدیگر حساب می‌کنند. اعضا زمینه تکامل خود را فراهم می‌کنند و به ایجاد درک و فهم رابطه زناشویی و خانواده اقدام می‌کنند. این درک کمتر از خارج به وسیله نقش‌های از پیش تعیین‌شده نهادی به وجود می‌آید، بلکه به وسیله مشارکت همسران، و تمایلات و جهت‌گیری‌های آنها مشخص می‌شود. رابطه اعضای خانواده جدید (زناشویی) به وسیله مفهوم همراهی و مصاحبت مشخص می‌شود. بدین معنی که یگانگی خانواده بر اقتدار و سنت متکی نیست بلکه در نتیجه همبستگی کنش متقابل، تمایلات و تجربه مشترک بر اساس گرایش متقابل اعضای خانواده است (Burgess-Locke, 1945.333). (به نقل از برناردز؛ ۱۳۸۴: ۲۲)

در پیمایش ملی ایرانیان که در سال ۱۳۹۸ انجام شده، نشان می‌دهد در ۵ سال اخیر، رابطه پاسخگویان با فرزندان‌شان در ۶۰ درصد موارد بهتر و خیلی بهتر شده‌است. این بهبود در ارتباط با همسر ۵۰.۵ درصد و در ارتباط با خانواده خود ۴۷.۷ بوده‌است. صمیمت در پیوند با شاخص مهارت‌های ارتباطی است. هرچه مهارت‌های ارتباطی، توان حل مسئله و مشارکت در زندگی خانوادگی بالاتر باشد، صمیمت بین اعضا نیز تقویت خواهد شد. و این آمار بهبود نشان از آگاه شدن جامعه به اهمیت آموزش دیدن برای روابط است. نتایج این پژوهش نیز اهمیت مقوله مهارت‌های زندگی را نزد کاربران توثیتر فارسی افشا کرده است. آشکار شدن اهمیت «مهارت‌های زندگی» در زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها و تاثیر مهم آن بر خانواده و حفظ و نگهداشت آن؛ نکته مهم و قابل تاملی است که می‌توان سرمایه‌گذاری‌های فرهنگی زیادی را بر آن اساس شکل داد. مهارت‌های زندگی شامل توانایی‌های مختلفی است که فرد برای زندگی موفق و خوب به آنها نیاز دارد که عبارتند از:

- ۱- مهارت‌های ارتباطی: توانایی برقراری ارتباط موثر با دیگران، ارائه نظرات و دیدگاه‌های خود به صورت صحیح و با قاطعیت، شنیدن و درک نظرات دیگران و پذیرش نظرات مخالف؛
- ۲- مهارت‌های حل مسئله: توانایی تحلیل و بررسی مسائل، پیدا کردن راه حل‌های

مناسب و پیاده‌سازی آن‌ها؛ ۳- مهارت‌های توسعه فردی: مثل توانایی کار در گروه، احترام به دیدگاه‌های دیگران، تقسیم کار و همکاری برای رسیدن به هدف مشترک، توانایی مقابله با استرس‌های روزمره، کنترل احساسات و ارتقای سطح ذهنی و... از آنجا که مهارت‌های زندگی در تمام جوامع و فرهنگ‌ها بسیار مهم هستند، سال‌هاست آموزش و توسعه این مهارت‌ها به‌عنوان یکی از اولویت‌های آموزشی در جوامع مختلف مطرح شده است و از سال ۱۹۹۳ از نظر سازمان بهداشت جهانی الزامی شده اما همچنان در کشور ما مورد غفلت است. در تأیید مقوله مهارت‌های زندگی می‌توان به پژوهش هاشمی‌گلمه‌رو همکارانش (۱۳۹۹) در مقاله «ارائه الگوی ازدواج موفق» اشاره کرد. او در این پژوهش، عوامل مؤثر بر ازدواج موفق از دیدگاه زوج‌ها را «احساس آزادی، پذیرش تفاوت‌های شخصیتی، درک متقابل و گفت‌وگوی باز و بی‌پرده» عنوان کرده است. همچنین پارک چولو و همکاران در پژوهش خود، شناخت سبک‌های دلبستگی زوجین را که نگرش‌های زناشویی آن‌ها را می‌سازد؛ در ایجاد صمیمیت عاطفی اثرگذار دانسته‌اند. (پارک چولو و همکاران؛ ۲۰۲۳): (۲۶۹) آلن دوباتن در کتاب‌های خود مدام بر اهمیت «مهارت برای حفظ ارتباط و ازدواج» تأکید می‌کند:

به‌طور قطع و یقین و با اطمینان می‌توان ادعا کرد که موضوع موفقیت در عشق، به هیچ عنوان و در هیچ زمانی به شانس بستگی نداشته و ندارد و مهم‌ترین‌که بدون کسب مهارت ارتباط درست، هیچ عشق و علاقه‌ای پایدار و مانا نیست (دوباتن، ۱۴۰۰: ۶).

محمدی نیز در مقاله شناسایی شاخص‌های قدرت در خانواده، مفاهیم اعتماد، احترام، قدرشناسی، راضی‌بودن و تحمل‌کردن، مذاکره و مشاوره‌جویی و همکاری را جزو عواملی عنوان می‌کند که می‌توانند موجب توزیع برابر قدرت باشند. (محمدی؛ ۱۳۹۱: ۱۵۲)

برناردز از خوبی‌های انجمن‌های خانواده در اروپا صحبت می‌کند که در مسیر «آموزش زندگی خانوادگی تدارک مقدمات بچه دار شدن که روی دادن لوازم نوزاد خود یاری‌گری حمایت متقابل از خانواده‌ها کمک به سالمندان، مشاوره در امور مربوط به تربیت و ... کمک می‌کنند (برناردز؛ ۱۳۸۴: ۱۲۳) و ادامه می‌دهد که اگر این انجمن‌های خانوادگی نباشند؛ مسائل خانوادگی بحرانی‌تر خواهد بود. برناردز جایگزینی صمیمیت به جای ازدواج را می‌پذیرد که موجب به وجود آمدن اشکال متنوعی از روابط یا خانواده‌ها شده است. از نظر برناردز با اینکه اشکال متفاوتی از صمیمیت به وجود آمده؛ اما هنوز در جامعه «ازدواج» امری ارزشمند است و تبدیل رابطه هم‌باشی به ازدواج رسمی، نقطه عطفی در زندگی فرد به

تحلیل و بررسی توثیقات فارسی در شبکه ... (زهره شیخ و دیگران) ۲۶۳

حساب می آید. به نظر می رسد علاوه بر لزوم برنامه ریزی های جدی در حوزه توسعه اقتصادی و رفاه اجتماعی، باید درباره خانواده، روابط موثر و پایدار و آموزش های مهارت های زندگی برای نسل های جوان، سرمایه گذاری و برنامه ریزی های عملی داشت تا جایگاه خانواده در جامعه ایرانی حفظ و بقا و رشد آن تضمین شود.

کتابنامه

احمدی، کامیل (۱۳۹۹) خانه ای با در باز (پژوهشی جامع در باب ازدواج سفید در ایران)، لندن: نشر مهری

افشانی، علیرضا؛ ایرانی زاده، جلال؛ زارعی محمود آبادی، حسن؛ وزیری، سعید (۱۳۹۸) کشف الگوی تحکیم خانواده براساس نظریه لازاروس در زوجین شهر یزد (یک مطالعه کیفی) دوماهنامه طلوع بهداشت شماره ۵، دوره ۱۸

اعزازی، شهلا (۱۳۸۲) جامعه شناسی خانواده با تاکید بر نقش، ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر. تهران: روشنگران و مطالعات زنان

انگلس، فردریک (۱۳۹۷) منشاء خانواده، مالکیت خصوصی و دولت، مترجم: خسروپارسا، تهران: طلایه پرسو

ایمان، محمدتقی و محمودرضا نوشادی (۱۳۹۰) تحلیل محتوای کیفی، پژوهش سال سوم پاییز و زمستان، صص ۱۵-۴۴.

باومن، زیگمونت (۱۳۸۴) عشق سیال، در باب ناپایداری پیوندهای انسانی؛ ترجمه عرفان ثابتی، تهران: گروه انتشاراتی ققنوس

برناردز، جان (۱۳۸۴) درآمدی به مطالعات خانواده؛ ترجمه حسین قاضیان، تهران: نشر نی
بک، آلیش؛ بک گرنشایم، الیزابت (۱۳۹۸) آشوب ازلی عشق (بررسی ماهیت عشق در جامعه مدرن)، مترجم: نبیل آزادی؛ تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

واعظزاده، ساجده؛ بلالی، اسماعیل، افشارکهن، جواد (۱۳۹۸) آینده پژوهی تغییرات اجتماعی خانواده (ارائه یک مدل نظری ترکیبی) نشریه: مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران؛ سال: ۱۳۹۸، دوره: ۹، شماره: ۴، صفحات: ۷۹۳-۸۱۸

پیمایش ملی خانواده (۱۳۹۹) جهادانشگاهی واحد استان البرز
تاجبخش، غلامرضا (۱۴۰۰) واکاوی عوامل فرهنگی موثر بر وقوع طلاق با کاربست روش Q، فصلنامه جامعه پژوهی فرهنگی، سال ۱۲، شماره ۴، صص ۲۳-۱

۲۶۴ جامعه‌پژوهی فرهنگی، سال ۱۷، شماره ۱، بهار ۱۴۰۵

جعفرزاده پور، فروزنده (۱۴۰۰) «ساختار قدرت و رابطه آن با ناپایداری خانواده (مطالعه ملی در جامعه ایرانی)» فصلنامه علمی «پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی، شماره دوم، زمستان ۱۴۰۰، ۱۰۹-۱۳۹

دوباتن، آلن (۱۴۰۰) سیرعشق، مترجم: زهرا باختری، تهران: نشرچترنگ
رحیمی، ماریا؛ رضایی، محمد (۱۳۹۶) مطالعه سیر تحول صمیمیت و روابط شخصی در خانواده ایرانی؛ مجله مطالعات زن و خانواده، بهار و تابستان ۱۳۹۶، دوره پنجم، شماره ۱ (۵۳ تا ۷۷)
سام دلیری، کاظم (۱۴۰۳) پیامدهای فرهنگی نوسازی در ایران (مورد مطالعه تهران)» فصلنامه جامعه‌پژوهی فرهنگی، نوبت ۱۵ شماره ۱

ساروخانی، باقر (۱۳۹۸) مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده، تهران: نشر سروش
فکوری اشکیکی، مینا؛ جان بزرگی، مسعود؛ خرمیان، فاطمه (۱۴۰۲) «پیش‌بینی رضایت زناشویی بر اساس هماهنگی نگرش‌ها، «آشنایی با نگرش‌های همسر» و «هماهنگی ارزش‌های زوجین»» فصلنامه خانواده‌پژوهی، دوره ۱۹، شماره ۱ صص ۱۸۹-۱

قیصریان، اسحاق؛ زاهدی‌مازندرانی، محمدجواد؛ مهرآیین، مصطفی؛ ملکی، امیر (۱۳۹۸) برساخت اجتماعی عشق در زبان زندگی روزمره (روایت عشق از نگاه زوج‌های قوم‌گرد) فصلنامه جامعه‌پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. سال دهم، شماره دوم، صص ۱۰۶-۷۹
کیان‌پور، سعید؛ فرهنگ، امیرعلی؛ حاجیان، محسن (۱۴۰۲)، عوامل مرتبط با گرایش جوانان به تجرد (مورد مطالعه: استان همدان)؛ فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی، شماره هفتم، بهار ۱۴۰۲: ۱۳۵-۱۶۸

محمدی، سیدیوک (۱۳۹۱) شناسایی شاخص‌های قدرت در خانواده به روش تحقیق کیفی، مجله جامعه‌پژوهی فرهنگی؛ ۱۳۹-۱۵۸

محمودی، یسری؛ محدثی گیلوایی، حسن (۱۳۹۶) مطالعه‌ی جامعه‌شناختی صنعت بدن: (مطالعه‌ی کیفی دلایل و پیامدهای جراحی‌های زیبایی زنان ساکن شهر تهران ۱۳۹۵) مجله زن در توسعه و سیاست؛ شماره ۵۸، ۵۲۳-۵۴۷

هاشمی گل‌مهر، مجید و دیگران (۱۳۹۷) ارائه الگوی ازدواج موفق، فصلنامه پژوهش‌های مشاوره ایران، شماره ۷۶، زمستان، صص ۱۴۱-۱۷۱.

هوینی‌نینگ، یوهانس؛ کونیتسکا؛ دیرک (۱۳۹۸) مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده، مترجم محمد مظلوم خراسانی، مشهد: آوای حکمت: انتشارات ترانه

یمینی بیدار، محمد؛ باقری بنجار؛ عبدالرضا (۱۳۹۸) تحلیل بازنمایی بدن با تاکید بر مدیریت بدن در بین کاربران ایرانی اینستاگرام، فصلنامه علوم خبری، دوره ۸، شماره ۴، صص ۱۲۲-۹۱

تحلیل و بررسی توئیت‌های فارسی در شبکه ... (زهرا شیخ و دیگران) ۲۶۵

- Allendorf, Keera. Linda Young-DeMarco, Arland Thornton (2023) Developmental Idealism and a Half-Century of Family Attitude Trends in the United States *Sociology of Development* (2023) 9 (1): 1–32. <https://doi.org/10.1525/sod.2022.0003>.
- Angela Anarfi Gyasi-Gyamerah, Christabel Quansahp, [...] (2023) Is cohabitation a prerequisite for marriage?: Exploring Ghanaian emerging adults' attitudes and intentions Volume 40, Issue 12 ,<https://doi.org/10.1177/02654075231202>
- Cheolwoo Park and Victor W. Harris View all authors and affiliations. (2023) The Impact of Attachment Styles on Attitudes Toward Marriage: The Mediating Role of Emotional Intimacy. Volume 31, Issue 2 <https://doi.org/10.1177/10664807221124271>
- DeFrain, j. (2018) The state of the American family: The paradox of how families and family values are changing while staying the same, December 2018 *RUDN Journal of Sociology* 18 (1):73-87. DOI:10.22363/2313-2272-2018-18-1-73-87, License CC BY 4.0.
- Grigoryeva, N. R. Khakimova (2021) Specific Features of the Generation Z Family Values System, January 2021, *Bulletin of Kemerovo State University* 22 (4):982-991, DOI:10.21603/2078-8975-2020-22-4-982-991.
- Wojciechowska, M. (2020). Family as a Source of Forming Axiological System of Youth. Coherence Between Value Systems of Parents and Children. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 7(1), 144–155. <https://doi.org/10.15330/jpnu.7.1.144-155>
- Zaitseva, Irina Aleksandrovna, Olga Anatolyevna Lavrishcheva, Elena Alexandrovna Ocheretko (2021) Transformation of marriage and family values in modern russian society, August 2021, DOI:10.24115/S2446-62202021731294p.258-271, License, CC BY-NC-SA 4.0.